

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΓΑΡΥΤΗΣ, ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ

ΙΟΥΛΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

1948

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ' Α.Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
38 - ΟΔΟΣ ΤΣΟΡΤΣΙΑ - 38
ΑΘΗΝΑΙ

ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

Τό δεμαωενθίηρο

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Λαϊκή ανάγκη.

Πολλά είναι τὰ διδάγματα πού ἔχει ν' ἀποκομίσει ἀπὸ τὴν Πανελλήνια Ἐκθεση τοῦ Ζαπτείου ὁ προσεχτικὸς ἐπισκέπτης της. Καὶ τὰ διδάγματα αὐτὰ θὰ τὰ ἐξηγήσει καὶ θὰ τὰ κατατάξει στὸ ἐρχόμενον τεῦχος ὁ εἰδικὸς συνεργάτης μας κ. Δημ. Ε. Εὐαγγελίδης. Ἀπὸ τώρα ὁμως πρέπει νὰ σημειωθεῖ ἓνα γεγονός καὶ σωστὰ νὰ ἐκτιμηθεῖ ἀπ' ὅσους ἔχουν χρέος νὰ φροντίζουν γιὰ τὴ διαμόρφωση τοῦ πολιτισμοῦ μας: 60.000 ἄνθρωποι κατέκλυσαν μέσα σὲ δέκα μόνο ἡμέρες τὶς αἴθουσες τοῦ Ζαπτείου καὶ ὁ συνωστισμὸς φαίνεται πὼς θὰ κρατήσῃ πολὺ ἀκόμα καὶ θὰ διαλαλεῖ πόσο ἀποζητάει ὁ ἑλληνικὸς λαὸς τὴν αἰσθητικὴν χαρὰ. Ὅποιος ἀμφισβᾷ, δὲν ἔχει παρὰ νὰ κάμῃ ἓναν περίπατο γιὰ νὰ δεῖ σὲ ὅλη της τὴν ἔκταση αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, αὐτὴ τὴ δίψα.

Χ.

Τὸ σπίτι πού γεννήθηκε ὁ Παλαμᾶς.

Στὴν Πάτρα ἐργάζεται ἀπὸ τὸ 1945 μὲ πολὺ καλὰ ἀποτελέσματα ἓνας ὁμιλὸς ἀληθινὰ φωτοσιμένων ἀνθρώπων,—τὰ «Λαϊκὰ ἀναγνωστήρια Πατρῶν»,—πού τὸ Κράτος καὶ πολὺ θὰ ἔπρεπε νὰ τὸν προσέξῃ καὶ νὰ τὸν ἐνισχύσῃ καὶ ζωηρὰ νὰ τὸν προβάλλῃ στὶς μορφωμένες κοινωνίες τῶν ἄλλων μεγάλων ἐπαρχιακῶν πόλεων. Τὰ «Λαϊκὰ ἀναγνωστήρια Πατρῶν», μολονότι διαθέτουν περιορισμένους πόρους καὶ ἔχουν λιγὸχρονη δράση, κατόρθωσαν νὰ πραγματοποιήσουν σὲ ἱκανοποιητικὸ βαθμὸ, μὲ μιὰν καλὰ ὀργανωμένη διδασκαλίαν, μὲ διαλέξεις καὶ μὲ ἄλλες συγκεντρώσεις, τὸν κυριώτερον σκοπὸν τους, πού εἶναι «νὰ δημιουργήσουν καὶ ἀναπτύξουν εἰς ὄλους καὶ μάλιστα εἰς τοὺς νέους τὴν ἀγάπην πρὸς τὸ διδόν καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πρὸς τὴν πνευματικὴν ζωὴν καὶ τὰ πνευματικὰ προβλήματα τοῦ ἀνθρώπου.» Καὶ θὰ τὸν πραγματοποιήσουν ἀκόμη καλύτερα, ἂν ἐξασφαλίσουν καταλληλότερη στέγη, ἂν μεταφερθοῦν λ. χ. στὸ σπίτι πού γεννήθηκε ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς, σ' ἓνα ἱστορικὸ πιά σπίτι, πού μπορεῖ τὸ Κράτος νὰ τὸ ἀπαλλοτριώσῃ. Τὸ αἶτημα ἔχει ἀσφαλῶς τὴν ἐπιδοκιμασίαν τοῦ πνευματικοῦ μας κόσμου καὶ ἀξίζει ν' ἀπασχολήσῃ τὶς ἀρμόδιες κρατικὰς ὑπηρεσίες.

Χ.

Σύλβιος.

Οἱ ἀρχὲς τῆς καλλιτεχνικῆς ζωῆς τοῦ Σύλβιου—θεατρικῆς κυρίως—βρίσκονται στὰ 1911—1912 στὴν πατρίδα του, στὴ Σμύρνη, ὅπου, σχεδὸν εἴκοσι πέντε χρόνων, στὰ σαλόνια πρῶτα, σ' ἐρασιτεχνικὰ παραστάσεις ὕστερα καὶ τέλος εἰς τὸ ἐπαγγελματικὸ θέατρο, ἐδούλεψε τὴν Ἐπιθεώρηση· ἀκολούθησε τὴν πρώτη μορφή της (μὲ θέμα) ὅπως τὴν εἶχε πλάσει ἡ Ἀθήνα ἀπὸ τὰ 1895, ὅταν πιά στὴν πρωτεύουσα εἶχε ἀρχίσει νὰ κυριαρχεῖ νεότερη μορφή της (ἔσχωριστὰ νούμερα). Ἡ Σμύρνη στὸν πληθυσμὸν, στὸ ἐμπόριον, στὸν πλοῦτον καὶ σὲ ἄλλα ἦταν, βέβαια, πιὸ σημαντικὴ, ὁμως ἡ Ἀθήνα ὅπως πρόσφερε τὰ πρῶτα τῆς στὶς ἐπαρχίας τῆς πάλαιας Ἑλλάδας, ἔτσι ἐρύθμιζε καὶ τὶς πνευματικὰς κατευθύνσεις τῶν ὑποδούλων. Πολὺ πρὶν, ἀπὸ τὰ 1865 καὶ πιὸ νωρὶς, ἡ Σμύρνη ἐφιλοξενούσε χειμῶνα—καλοκαίρι ἑλληνικοὺς θιάσους, δικὴ της ὁμως θεατρικὴ ζωὴ δὲν εἶχε ἀποχτήσῃ. Ἦταν ὡς τόσο προετοιμασμένη θεατρικὰ. Ἡ αὐτοτέλειά της ἀκριβῶς θὰ συμπέσει μὲ τὶς πρῶτες ἐμφανίσεις τοῦ Σύλβιου καὶ ἡ συμβολὴ του σ' αὐτὴν εἶνε σπουδαία.

Στὴν Ἀθήνα ἐμφανίζεται—μὲ τὸν παντοτεινὸν τοῦ συνεργάτη, τὸ Λ. Καρακάση—στὰ 1919 μὲ τὴν ἐπιθεώρηση «Πετεῖνος» (θέατρο «Ἐτουάλ»). Κι ἐνῶ ξεκίνησε στὴ Σμύρνη ὡς οὐραγὸς τῆς τεχνικῆς τῆς ἀθηναϊκῆς, μὲ τὴ «Βαβυλωνία» του—εἶχε πιά ἐγκατασταθεῖ ὀριστικὰ στὴν Ἀθήνα—στὰ 1928 συντελεῖ στὴν προοδευτικὴν ἐξέλιξιν τοῦ εἶδους—καί, ἂν δὲν μπορούμε νὰ βαθμολογήσομε θετικὰ τὴν ὠφέλεια πού ἐκέρδισε ἀπὸ τὸ τάλαντό του ἡ ἐλαφρὴ Σκηνὴ μας, αὐτὸ προέρχεται ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἔχει μελετηθεῖ πλατύτερα ἡ Ἐπιθεώρηση στὶς λεπτομέρειάς της· χρειάζεται γιὰ μιὰ τέττα μελέτη πολὺς καιρὸς καὶ πολὺς κόπος· δὲ γεννιέται, φυσικὰ, κανεὶς ὀλοκληρωμένος ἐρευνητὴς καὶ παντογνώστης.

Ὡστόσο, μπορῶ νὰ δώσω τουλάχιστον τοὺς πάρα κάτω ἀριθμοὺς, βοηθούμενος ἀπὸ τὰ πλήρη στοιχεία πού ἔχει συγκεντρώσει τὸ θεατρικὸ Μουσεῖο γιὰ τὸν κάθε συγγραφέα τῆς Σκηνῆς μας· θ' ἀφίσομε τὶς ἄλλες πληροφορίες καὶ θὰ σημειώσομε πὼς ὁ Σύλβιος ἔγραψε εἴκοσι πέντε ἐπιθεωρήσεις μὲ δύο χιλιάδες ἑκατὸν δέκα τέσσαρις παραστάσεις καὶ τριάντα ὀπερέττες μὲ χίλιες πεντακόσιες ἑβδομήντα τρεῖς στὴν Ἀθήνα, στὴν Πόλη καὶ στὴ Σμύρνη, χωρὶς νὰ λογαριαστοῦν οἱ ἐπαναλήψεις τους τῆς ἐπαρχίας.

Ἐγραψε τρία δραματικὰ ἔργα πού ἔχουν παιχθεῖ καὶ τύπωσε δύο τόμους παιδικοῦ θεάτρου, καθὼς καὶ διηγήματα συγκινημένα καὶ τρυ-

φερά. Τὸ τελευταῖο βιβλίο του εἶναι φειτινὸ: «Ὁ γέρον Χρόνος καὶ ἄλλα παιδικὰ θηγήματα». Ἐχει καὶ δύο δράματα, ὅσο ξέρω, ἀπαιχτά.

Ἡ μεγάλη του ἱκανότητα στὶς ξένες γλώσσες τοῦ επέτρεπε νὰ μὴν εἶναι ξένος πρὸς τὶς λογοτεχνίες τῶν εὐρωπαϊκῶν ἐθνῶν—διάβαζε θεατρικὰ περιοδικὰ στὴν ἀγγλικὴ πάρα πολὺ συχνά—καὶ εἶχε μεταφράσει ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ παλαιὰ κινέζικα ἐρωτικὰ ποιήματα, θὰ ἤθελε μάλιστα νὰ δημοσιευθοῦν στὴ «Νέα Ἑστία», καθὼς μοῦ εἶχε πεῖ.

Τὴν τελευταία δωδεκαετία δὲν εἶδνε πιά ἐπιθεωρήσεις του στὸ θέατρο οὔτε καὶ νοῦμερά του στὸ θιαριετέ· μπόρεσε νὰ διακρίνει τὰ νέα ἤθη καὶ ἀποχώρησε, χωρὶς παράπονο.

Ὡς ἄνθρωπος εἶχε πάρα πολλὴ εὐγένεια, πλούσιο αἶσθημα φιλίας καὶ φινέτσα· κάποτε-κάποτε δὲν τοῦ ἔλειπε μιὰ δξύτητα· ἡ φιλεργία του ἦταν ἐντονη καὶ ὁ θαθμός του πολιτισμοῦ ποὺ ἔκλεινε μέσα του ὑψηλός.

Ἦξερε καὶ τὰ ἑλληνικά· οἱ σατυρικές του ομυρνέϊκες ἠθογραφίες ἔχουν ἀφθονο λεκτικὸ καὶ ἀξίζουσι τὸν κόπο νὰ τὶς προσέξει κανεὶς. Ἦτσι ἀπώλεια εἶναι ὁ θάνατός του, ὄχι μόνο γιὰ τὸ τί χρωστάει σ' αὐτόν ἡ ἐπιθεώρηση, ποὺ ὅταν ἐξακριβωθεῖ θὰ εἶναι σημαντικώτατο, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ, στοὺς ταραγμένους καιροὺς μας, ἡ ἀνθρωπιά καὶ ἡ εὐγένεια δὲν εἶναι ἀρετὲς ποὺ χαρακτηρίζουσι, ὅπως θὰ τὸ περίμενε κανεὶς, ὅλους τοὺς λογίους μας.

ΓΙΑΝΝ. ΣΙΔΕΡΗΣ

Μιχ. Πολίτης.

Στὶς 21 Ἰουνίου πέθανε στὴ Νέα Ἰόρκη ὁ Μιχ. Πολίτης. Ἡ εἶδηση πέρασε σχεδὸν ἀπαράτηρητῃ μέσα στὴ μεγάλη ἀναταραχὴ. Οἱ παλιοὶ ὁμως ἀναγνώστες τῶν «Νεοελληνικῶν Γραμμάτων» θυμοῦνται μὲ πολλὴ συγκίνηση τὶς θαυμάσιες ἀνταποκρίσεις ποὺ ἔστειλε στὶς παραμονές καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ πολέμου ὁ Μιχ. Πολίτης ἀπὸ τὴ Νέα Ἰόρκη, ποὺ ἀποτελοῦν τὸν καλύτερο καθρέφτη τῆς πνευματικῆς κίνησης ἐκείνης τῆς ἐποχῆς στὶς Ἐνωμένες Πολιτεῖες. Μὲ ἄρτια πνευματικὴ κατάρτιση, μυημένος στὴν παγκόσμια λογοτεχνία καὶ μὲ ἔμφυτο καλλιτεχνικὸ ταλέντο, μᾶς ἔδωσε στὶς ἀνταποκρίσεις ἐκεῖνες, ποὺ διαβάσαμε ἀχόρταγα μαζὺ μὲ τὶς πολυτίμες πληροφορίες του γιὰ τὴν πνευματικὴ κίνηση στὴν Ἀμερική, καὶ ἀξιόλογες ἑλληνικὲς λογοτεχνικὲς σελίδες. Ἡ ἀγάπη του γιὰ τὰ γράμματα, τὴ μουσικὴ καὶ τὶς καλὰς τέχνες τοῦ εἶχε δώσει μιὰ ἐξαιρετικὴ δραστηριότητα, καὶ ὁ ζήλος του γιὰ κάθε τι καλλιτεχνικὸ τὸν ἔκανε ἀκούραστο νὰ τρέχει σ' ὅλη τὴν Ἀμερική, σὲ ἐκθέσεις, σὲ συναυλίες, στὰ μουσεῖα καὶ στὰ κάθε εἶδους καλλιτεχνικὰ ἰδρύματα. Μᾶς ἔδωσε μεταφράσεις διηγημάτων καὶ ἀρθρῶν τοῦ Σίνκλαιρ Λιούις, τοῦ Σίουελ Στόουκς, τοῦ Τζέημς Τζόυς, τοῦ Σαρογιάν καὶ ἄλλων μὲ σύντομες ἀλλὰ σωστὲς καὶ κατατοπιστικὲς κριτικὲς ἀναλύσεις, μιὰ ὥραια μελέτη γιὰ τὸ Ρωσικὸ μπαλέτο τοῦ Μόντε Κάρλο ἀπὸ τὸ Ντιαγκήλεφ ὡς τὸ Μασσίν, καθὼς καὶ πληροφορίες καὶ περιγρα-

φές τοῦ Μουσεῖου σύγχρονης Τέχνης τῆς Νέας Ἰόρκης, τοῦ ἰδρυμάτος Γκουγκενχάϊμ, τοῦ Ἰνστιτούτου Κάρνεγκη, τοῦ μουσεῖου τῆς ἱστορίας τῆς γραφῆς (Ν. Ἰόρκη), τῆς Δημοσίας Βιβλιοθήκης τῆς Βαλτιμόρης, τοῦ Μουσεῖου Φυσικῆς ἱστορίας (Γουάσιγκτον) κ.λ.π.

Ὁ Μιχ. Πολίτης ἀγαποῦσε τὴν Ἀμερικανικὴ λογοτεχνία καὶ τὴν Ἀμερικανικὴ τέχνη καὶ θαύμαζε τὸν πολιτισμὸ τῆς Ἀμερικῆς. Σὰν Ἕλληνας ὁμως αἰσθανόταν μεγάλη ντροπὴ γιὰ τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τῶν ὁμογενῶν του καὶ γενικὰ γιὰ τὴν ὅλη κατάσταση τῶν ἑλληνικῶν παροικιῶν τῆς Ἀμερικῆς. Τὸν τρώαζε ἡ καλπάζουσα ἀφομοίωση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ ἐξέπεμπε σήματα κινδύνου. Ἀγανακτοῦσε βλέποντας τοὺς Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς νὰ ξοδεύουν 400.000 δολλάρια κάθε χρόνο σὲ χοροεσπερίδες τῶν ὑπερδιακοσίων ἑλληνικῶν σωματείων καὶ νὰ μὴ διαθέτουν οὔτε μιὰ δεκάρα γιὰ τὴν ἀγορὰ ἑλληνικῶν βιβλίων συγχρονισμένων καὶ ἀντιπροσωπευτικῶν. Τὸ κήρυγμά του ἦταν ἡ δημιουργία Ἑλληνικῶν Βιβλιοθηκῶν σὲ κάθε ἑλληνικὴ παροικία τῆς Ἀμερικῆς. Ἐργάστηκε ἀκόμη ἀκούραστα γιὰ τὴ διάδοση τῆς Νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τῆς Νεοελληνικῆς τέχνης στὸ Ἀμερικανικὸ κοινὸ μὲ διαλέξεις καὶ μὲ ἄρθρα στὰ μεγάλα καλλιτεχνικὰ περιοδικὰ τῆς Ἀμερικῆς καὶ μὲ τὶς φροντίδες του κατόρθωσε νὰ μπουὶν στὶς Ἀμερικανικὲς Βιβλιοθηκῆς πολλὰ νεοελληνικὰ βιβλία.

Τὰ τελευταῖα χρόνια ὁ Μιχ. Πολίτης ἀσχολήθηκε καὶ μὲ τὴν ἱστορία τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς, ἐργασία γιὰ τὴν ὁποία περιηγήθηκε ὅλες τὶς πολιτεῖες τῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ τὴ Νέα Ἀγγλία ὡς τὴν Ἀλαμπάμα, ἀπὸ τὶς Μεγάλες λίμνες ὡς τὸν κόλπο τοῦ Μεξικοῦ καὶ ἀπὸ τὰ Βραχώδη ὄρη ἴσαμε τὶς μακρὺς ἀκτὲς τοῦ Εἰρηνικοῦ, ἀναζητώντας στοιχεῖα σὲ κάθε ἑλληνικὴ γωνιά καὶ ἐρευνώντας ἀρχεῖα, μουσεῖα καὶ βιβλιοθηκῆς γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτόν. Ἐμελέτησε τὴ συλλογὴ "Eberet" ¹ στὴν Ἱστορικὴ Ἐταιρεία τῆς Μασαχουσέτης στὴ Βοστώνη, καὶ στὸ Σαιντ Ὀγκοστίν τῆς Φλώριντας ἀνακάλυψε πολλὰ στοιχεῖα γιὰ τοὺς πρώτους Ἕλληνες μετανάστες τῆς Ἀμερικῆς ποὺ ἔφυγαν ἀπὸ τὴν Τουρκοκρατούμενη Μεθώνη τρία χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ Ὀρλώφ. Ἡ ἐργασία του αὐτὴ ἔχει μόνον, νομίζω, ἀνέκδοτο, ἐκτός ἀπὸ μερικὰ σκόρπια σημειώματα ποὺ δημοσιεύτηκαν σὲ ἑλληνικὲς ἐφημερίδες τῆς Ἀμερικῆς, καὶ τὸ καλύτερο μνημόσυνο ποὺ θὰ ἔκαναν στὸ Μιχ. Πολίτη οἱ Ἕλληνες τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἦταν νὰ φροντίσουν γιὰ τὴν ἐκδοση τοῦ ἔργου του ποὺ εἶναι ἀφιερωμένο σ' αὐτούς. Ἐχουν ἱερὴ ὑποχρέωση νὰ μὴν ἀφήσουν νὰ χαθοῦν οἱ θησαυροὶ ποὺ μὲ τόσους κόπους κατόρθωσε νὰ συγκεντρώσει ἕνας πραγματικὸς πατριώτης.

ΤΑΚΗΣ ΔΕΜΟΔΟΣ

1. Ἐδουάρδος Ἐβερετ, μεγάλος Ἀμερικανὸς φιλέλληνας, φίλος τοῦ Κοραῆ, ἐκδότης τοῦ περιοδικοῦ «Νόρθ Ἀμερικαν Ρηβιού». Ταξίδεψε στὴν Ἑλλάδα τὸ 1819. Τὸ χειρόγραφο ἡμερολόγιό του ποὺ εἶναι μόνον ἀνέκδοτο φυλάσσεται στὴν Ἱστορικὴ Ἐταιρεία τῆς Μασαχουσέτης στὴ Βοστώνη.